

Folkbildningens framtid – framtidens folkbildning

JONSEREDS HERRGÅRD

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Folkuniversitetet

Kursverksamheten vid Göteborgs universitet

Folkbildningens framtid – framtidens folkbildning

Folkbildningens framtid – framtidens folkbildning

JONSEREDS HERRGÅRD

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Folkuniversitetet

Kursverksamheten vid Göteborgs universitet

SEMINARIERAPPORTER FRÅN JONSEREDS HERRGÅRD

1. Universitetet i samhället (2004)
2. Hälsan och samhället (2007)
3. New Scenes for International Cooperation (2007)
4. Framtidens medicin (2007)
5. Himlen över Aspen (2007)
6. Vård, skola, omsorg (2008)
7. Bilden av psykiatri – och psykiatriens självbild (2008)
8. Det nya folkhemmet (2008)
9. Att erövra ett språk (2008)
10. Den dolda diskrimineringen (2009)
11. Västra Götaland. Från försök till förebild (2009)
12. Hur man botar en fanatiker (2009)
13. Stigma: A Global Approach (2009)
14. Priset för psykiatri (2010)
15. Från tribun till TV-soffa (2011)

ÖVRIG UTGIVNING

Jonsereds herrgård (2004)
Jonsered. Stenåldersboplatz. Bruksort. Kunskapssamhälle (2005)
Den framtida regionindelningen (2006)
Fem år på Jonsered (2009)

ISBN 978-91-978014-5-4

Redaktör: Anders Franck

Grafisk form: Anders Eurén

Folkbildningens framtid – framtidens folkbildning. Det var rubriken på en serie seminarier som Göteborgs universitet och Folkuniversitetet nyligen arrangerade på Jonsereds herrgård. Här presenterar tre av de medverkande där – Kerstin Norén, Bengt Göransson och Stefan Nilsson – några av sina tankar kring den.

Folkbildningen, den högre utbildningen och samhället

Kerstin Norén

Det nationella programmet för folkbildningsforskning, Mimer, firade år 2010 sitt 20-årsjubileum. Den skotske forskaren och rörelseaktivisten Jim Crowther hade inbjudits att tala vid tillfället. Enligt tidningen Mimers decembernummer 2010 avsåg hans inledningsanförande att "aktivera akademien". Vidare argumenterade han för "en mer rörelseanknuten och demokrati-tillvänd forskningspraktik". Det kan då finnas anledning att säga något om akademins villkor och utveckling. Jag ska försöka mig på att kondensera de senaste århundradenas utveckling på ett par sidor, för att därefter gå över till vad jag tror om folkbildningen i framtiden. Perspektivet kommer att vara europeiskt snarare än svenskt.

Universitetens roll – med särskilt fokus på folkbildningen

I den retorik om universitetens roll som brukar användas i festtalssammanhang nämns ofta Berlins Humboldtuniversitet, grundat 1810, som idealet för humanistisk bildning och kritiskt tänkande.

Den universitetstyp som utvecklades i Europa under 1800-talet innehöll ett tydligt drag från Humboldts tänkande, med rötter i upplysningstiden, nämligen att utbildningen skulle berikas av nya forskningsrön. Att utbildningarna riktade sig mot en elit som skulle tjäna nationalstaterna gjorde att

(nationellt inriktade) humaniora blev en viktig del av den för sin tids behov lyckade verksamheten. Så småningom kom alltfler studenter och ämnesområden in i universitetsutbildningen. Samtidigt visade erfarenheten att universitetens forskning kunde ge självständiga bidrag till samhällsutvecklingen, utan att gå "omvägen" runt utbildningen. De högskoleutbildade kom också så småningom i sin roll som statstjänare att påverka hela befolkningar på ett mer eller mindre indirekt sätt.

Sedan slutet av 1900-talet har massutbildning blivit en global trend, dvs alltfler medborgare, ofta över 50 procent av en årskull, förväntas genomgå högre utbildning. Samtidigt har utbildningarna blivit alltmer professionsinriktade, och "anställningsbarhet" och "mobilitet" (inom Europa) viktiga honnörsord. Humaniora har under de allra senaste decennierna hamnat alltmer i bakgrunden av naturvetenskap, teknik och medicin.

År 1988 firades niohundraårsjubileet av grundandet av Europas äldsta universitet, det i Bologna, som började utbilda jurister, både kvinnor och män – om de kunde betala, år 1088. I samband med detta bildades också det så kallade Bologna Observatory, som står bakom det som brukar kallas Universitetens Magna Charta. Så här lyder inledningen i svensk översättning (SUHF):

Universitetens Magna Charta

Undertecknade rektorer för europeiska universitet, församlade i Bologna för att högtidligt hålla det äldsta europeiska universitetets 900-årsjubileum, fyra år före det slutliga överbryggandet av gränserna mellan länderna i den europeiska gemenskapen, ser fram mot en utvidgad samverkan mellan alla europeiska nationer och anser att folk och stater måste bli mer medvetna om den roll som universiteten spelar i ett föränderligt och i växande utsträckning internationellt samhälle. Mot denna bakgrund framför vi följande:

1. Mänsklighetens framtid vid slutet av detta årtusende är i mycket hög grad beroende av den kulturella, vetenskapliga och tekniska utveckling som äger rum i de centra för kultur, kunskap och forskning som de egentliga universiteten kommit att utgöra.
2. Universitetens uppgift att sprida kunskap till de yngre generationerna innebär att de idag också måste betjäna hela samhället, vars kulturella, sociala och ekonomiska utveckling ställer krav på en betydande insats för återkommande utbildning.
3. Universiteten måste ge kommande generationer en sådan utbildning och kunskap som sätter dem i stånd att bidra till respekten för den betydelsefulla balansen i naturen och i livet självt.

Tanken om en universitetsgemensam universitetssfär, men inte dess humanistiska och samhällsvetenskapliga inriktning, inspirerade den s k Bologna-processen, som startades på initiativ av EU i samband med Lissabondeklarationen 2000. Syftet var att stärka Europas konkurrenskraft genom en till strukturen harmoniserad högre utbildning samt samarbete inom forskning. Högskoleverket beskriver hur det hela är tänkt:

European Research Area, ERA, vill få unga forskartalanger att satsa i Europa. Satsningen startade år 2000. I Lissabondeklarationen från 2000 fastslog den europeiska unionens stats- och regeringschefer att Europas länder tillsammans ska utgöra den mest dynamiska och konkurrenskraftiga kunskapsbaserade ekonomin i världen år 2010. Forskning framhölls som en ytterst viktig komponent för att nå det målet. Detta ska ske genom ERA — European Research Area. ERA ska inspirera forskartalanger till att satsa på en karriär i Europa och väcka intresset hos industrin att investera pengar i europeisk forskning. Bland annat har ett mål på 700 000 nya forskare satts upp. (Högskoleverket 2010)

Var finns då de mer humanistiska och samhällsinriktade värdena i högre utbildning i dag? Ett svar är att det inte bara är EU som styr och ställer med den högre utbildningen. Europarådets kommitté för högre utbildning och forskning och flera andra organisationer på europeisk nivå har ett viktigt inflytande. De har formulerat kompletterande mål i Bologna-processen av etisk och samhällsinriktad karaktär (högre utbildning ska leda till personlig utveckling och till att studenterna blir aktiva medborgare i demokratiska samhällen), som sedan har formulerats nationellt och även i de svenska examensordningarna. Som exempel ges målen för en svensk kandidatexamen:

Kunskap och förståelse

För kandidatexamen skall studenten

- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor.

Färdighet och förmåga

För kandidatexamen skall studenten

- visa förmåga att söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information i en problemställning samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer,
- visa förmåga att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom givna tidsramar,
- visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar i dialog med olika grupper, och
- visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För kandidatexamen skall studenten

- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter,
- visa insikt om kunskapens roll i samhället och om människors ansvar för hur den används, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.

I EU:s åttonde ramprogram, FP8, som startar 2014 men lanseras i mitten av 2011, för forskningsfinansiering har det talats om att avsätta mer pengar till mänsklighetens stora frågor, som kräver inblandning av alla forskningsområden, och att samarbeta även utanför Europa. Norges forskningsråd svarar, liksom många andra, positivt på detta (2010):

Global Challenges: The thematic orientation of FP8 will be concentrated to the most important areas to meet these challenges, such as energy, climate change, food security and a few others. A significant part of the budget should be allocated to this core, and a new, strategic approach to international coopera-

tion should make up a key part of it, inviting other countries and regions in bilateral and multilateral cooperation on a reciprocal basis.

Sammanfattningsvis kan man säga att universiteten balanserar för att på olika sätt uppfylla krav och önskemål från många intressenter. Men hur förhåller de sig till folkbildningen?

Folkbildningen i framtiden

Per Eiritz, tidigare vd i ett av Metsos bolag, f d ledamot av styrelsen för Karlstads universitet och nu bl a ordförande för Paper Province, ett företagskluster i Värmland, yttrade vid ett möte på KK-stiftelsen under 2008 ungefär följande visdomsord: "Vad Sverige behöver är inte bara utbildade människor utan de ska också vara bra folk." Till det behövs en ganska omfattande folkbildning. Vem ska utföra den?

Vid Mimers ovan nämnda 20-årsjubileum 2010 diskuterades följande stora förändringsteman: regionalisering, kommersialisering och internationalisering. Hur ska studieförbund och folkhögskolor förhålla sig till dessa förändringsprocesser? Liknande frågor diskuteras vid universiteten. Kanske borde vi diskutera mer tillsammans och hjälpas åt. Den utveckling som nu är på gång, inom hela Europa, gällande nationella kvalifikationsramverk – ansvaret ligger hos Yrkeshögskolemyndigheten

(www.yhmyndigheten.se) och rör validering av individers kunskap, oavsett på vilket sätt och var den inhämtats, på tolv olika nivåer, varav universitetsutbildning och motsvarande utgör de tre högsta nivåerna. Det är viktigt att se till att nivåindelningen inte innebär några återvändsgränder: breddad rekrytering och livslångt lärande är frågor som vi ännu inte kommit igång med på allvar i Sverige, men de står högt på den europeiska agendan, bl a beroende på Europas krympande befolkning. En annan lösning som diskuteras på europeisk nivå är ökande arbetskraftsinvandring. Hittills har ju varken integrationen eller satsningen på mångkultur varit särskilt lyckad.

Europarådets vitbok (2008) om interkulturell dialog vore också viktig att utforska tillsammans.

Referenser

Högskoleverket: www.doktorandhandboken.nu/hogskolesystemet/forandringar-i-forskarutbildningen/europeanresearcharea.4.3e31964212bf6bc75be8000800.html

Mimer. Nationellt program för folkbildningsforskning. December 2010. Red.

Ann-Marie Laginder & Erik Nylander. Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköping. Sverige.

Trigo, Nadinde 2009. *Utopie et dystopie dans l'internationalisation de l'enseignement supérieur européen*. Avh. vid l'Université du Sud Toulon-Var, Frankrike.

White Paper on Intercultural Dialogue "Living together as equals in dignity".

Council of Europe 2010.

Kerstin Norén är rektor vid Karlstads universitet.

BILAGA

Universitetens Magna Charta

Undertecknade rektorer för europeiska universitet, församlade i Bologna för att högtidlighålla det äldsta europeiska universitetets 900-årsjubileum, fyra år före det slutliga överbryggandet av gränserna mellan länderna i den europeiska gemenskapen, ser fram mot en utvidgad samverkan mellan alla europeiska nationer och anser att folk och stater måste bli mer medvetna om den roll som universiteten spelar i ett föränderligt och i växande utsträckning internationellt samhälle. Mot denna bakgrund framför vi följande:

1. Mänsklighetens framtid vid slutet av detta årtusende är i mycket hög grad beroende av den kulturella, vetenskapliga och tekniska utveckling som äger rum i de centra för kultur, kunskap och forskning som de egentliga universiteten kommit att utgöra.
2. Universitetens uppgift att sprida kunskap till de yngre generationerna innebär att de idag också måste betjäna hela samhället, vars kulturella, sociala och ekonomiska utveckling ställer krav på en betydande insats för återkommande utbildning.
3. Universiteten måste ge kommande generationer en sådan utbildning och kunskap som sätter dem i stånd att bidra till respekten för den betydelsefulla balansen i naturen och i livet självt. Undertecknade rektorer för europeiska universitet förklarar för alla stater och inför alla folk att följande grundläggande principer nu och framdeles måste ligga till grund för universitetens uppgifter.

Grundläggande principer

1. Universitetet är en autonom institution i hjärtat av samhället, som skiljer sig till sin uppbyggnad som resultat av skilda geografiska och historiska förutsättningar. Det frambringar, undersöker, värderar och vidareför kulturen genom forskning och undervisning.

För att tillgodose omvärldens behov måste universitetens forskning och undervisning vara moraliskt och intellektuellt oberoende av alla politiska, ideologiska och ekonomiska maktgrupperingar.

2. Undervisningen och forskningen vid universiteten får inte åtskiljas om utbildningen skall kunna motsvara förändrade behov, samhällets krav och vetenskapliga framsteg.

3. Frihet i forskning och utbildning är universitetens grundläggande livsprincip. Statsmakterna och universiteten måste inom sina respektive områden respektera detta grundläggande krav. Genom att motarbeta intolerans och alltid vara öppet för dialog är universitetet en idealisk mötesplats för lärare, med förmåga att dela med sig av kunskapen och med möjligheter att utveckla den genom forskning och förnyelse, och studerande med såväl rätt som förmåga och vilja att ta tillvara denna kunskap.

4. Universiteten är den europeiska humanistiska traditionens förvaltare, deras ständiga strävan är att uppnå universell kunskap. För att kunna fylla sin uppgift måste de bortse från alla geografiska och politiska gränser och därigenom bekräfta den tvingande nödvändigheten av att skilda kulturer får lära känna och påverka varandra.

(SUHF)

Bildning och folkbildning – allt annat än flockbildning

Bengt Göransson

En varning till er som läsare, eller varje fall en konsumentupplysning till er, innan ni går vidare: efter noggrant övervägande har jag avstått från att försöka återberätta det viktigaste av det som sades vid det av tre seminarier om folkbildningens framtid som jag medverkade i vid Jonsereds Herrgård i mars 2010. Jag väljer att i stället redovisa ett par personliga uppfattningar som jag tyckt mig få ökat stöd för när jag efteråt har tänkt och skrivit om folkbildning. Därutöver refererar jag till några rader av en känd folkbildare, Bengt Nerman, till vars förtjänster hör att han inte minst vetat att kritisera folkbildningens svagheter. Slutligen återger jag en dikt av Bert Brecht som fått förnyad aktualitet i en tid då verbet kommunicera inte längre är intransitivt, man kommunicerar inte längre med någon utan man kommunicerar ett budskap, som är det transitiva verbets akkusativobjekt. Kommunicera anger numera en ensriktad rörelse.

Bildning är ett i hög grad undflyende begrepp. Det kan inrymma så mycket och var och en väljer själv fokus. Skälet är att bildning inte bara avser ett innehåll utan också anger en rörelse. Innehållet bestäms av varje individ för sig. Rörelsen i bildningsbegreppet omöjliggör dessutom varje entydig innehållslig precisering. Och detta skapar ångest hos många – sällan hos dem som skapar men väl hos dem som satts att utforma kultur- och utbildningspolitik och hos lärare och kulturadministratörer. Deras ambition är den som drabbar många områden med hemhörighet i politikens sfär – de vill genom

beslut och åtgärder befria sig från de frågor de sysslar med, inte komplicera och leva vidare med dem.

På samma sätt som begreppet bildning kan sägas vara undflyende är begreppet folkbildning det också. Det avser både handling och förhållningssätt. Folkbildning är konkret handling i form av organiserade studier, oftast i studieförbunds och folkhögskolors regi men också i media, public serviceradio och tv, inte bara i särskilda kanaler som Utbildningsradion och Kunskapskanalen utan också i åtskilliga program i den allmänna verksamheten. Den del av folkbildningsbegreppet som avser förhållningssätt ställer krav på öppenhet och fri tillgång. Man kan säga att bildningsbegreppets rörelse behöver förenas med folkbildningsbegreppets förhållningssätt och bildningens innehåll med folkbildningens handling för att bildningsarbetet ska bära frukt.

Dagens debatt om folkbildning tenderar att fokuseras kring organisationsfrågor. Många lockas att romantisera begreppet folkbildning, möjligen i förhoppningen att därigenom gå fria från kritik för de tillkortakommanden som drabbar dess utövare. Att folkbildningens former förändras på många sätt, inte bara genom andra och nya regler för beräkning av samhällsbidrag till folkhögskolor och studieförbund är viktigt att komma ihåg.

Det är samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområden tillsammans med verksamheter inom kultursektorn i vid mening som lättast omfattas av folkbildningsarbetet. Naturvetenskapliga och tekniska områden saknar inte insatser av folkbildningskaraktär, men eftersom diskussioner inom dessa områden i regel kräver grundkunskaper som kräver ett annat, ofta strukturerat studium, är de insatserna inte lika många och svårare att organisera. I det sammanhanget ska man också minnas att de områdena, naturvetenskap och teknik, i långt högre grad än samhällsvetenskap, humaniora och kultur låter sig kommersialiseras och därmed inte sällan bevakas av exploatörens önskan om att behålla kunskapen för sig själv.

Men för all folkbildning gäller att den hotas av det som är en negativ effekt av den nya medieteknikens utveckling, som bland annat inneburit att det idag är lättare att mäta åsikter än att bilda dem. Bengt Nerman skrev redan 1993 i *Frågan om människovärdet* (Brevskolan, 1993) så här:

... Man borde, i stället för att "marknadsanpassa budskapet", tala om den sociala

och mänskliga verklighet, som är partiets grund, sin tolkning, sin vision och den utmaning man står för. Problemet är att "åsiktsmarknaden" faktiskt föreslår att tankar, hållningar och gemenskaper är varor, så lika och jämförbara att medborgarna kan välja mellan dem. Det som är erfarenhet, hållning och uttryck blir "åsikter".

Nerman skriver om det socialdemokratiska partiet, men hans resone-mang har giltighet också i ett generellt perspektiv. Den senaste valrörelsen gav inte sällan prov på en generande ytlighet som bekräftar Nermans tes, och den legitimerar också försöken från regeringars och myndigheters sida att fostra medborgarna/skattebetalarna till att omfatta de rätta uppfattningarna. Myndigheten Forum för levande historia är ett av de mer förfärande exemplen på ett sådant försök. Det blir inte bättre av att det bärs upp av ett gott syfte. Med folkbildning har det inte alls att göra. Det är flockbildning av en närmast nysovjetisk karaktär.

All folkbildning förutsätter att den som omfattas av den vill, kan och har rätt att ställa sina egna frågor. Därigenom öppnar man för ett fruktbart utbyte med vetenskap och forskning. Inte minst har det senaste årets debatt om skolans läroplaner visat att den överhet som vill diktera kunskapens innehåll oftare kommer i konflikt med företrädare för vetenskap och forskning än med den politiska opposition den riktade sig mot. Bert Brechts dikt En läsande arbetares frågor (i Erwin Leisers tolkning) får tjäna som exempel på att en gemensam bas av fakta kan betraktas och analyseras från mer än en utsiktspunkt.

En läsande arbetares frågor

Vem byggde Tebe med de sju portarna?
I böckerna står kungars namn.
Har kungarna släpat fram klippblocken?
Och Babylon som förstördes så ofta—
Vem byggde upp det så många gånger? I vilka hus
bodde det rika Limas timmermän?
Det stora Rom fylls av triumfbågar. Vem reste
dem? Vem triumferade cesarerna över? Hade

det mångbesjungna Bysans
endast palats för sina invånare? Till och med
i det legendomspunna Atlantis
skrek den natt havet slukade staden
de drunknande efter sina slavar.
Den unge Alexander erövrade Indien.
Han ensam?
Caesar slog gallerna.
Hade han inte åtminstone en kock med sig?
Filip av Spanien grät när hans flotta
gått under. Grät ingen mera än han?
Fredrik den store segrade i sjuårskriget.
Vem segrade mera än han?

Varje sida en seger.
Vem lagade festmåltiden?
Vart tionde år en stor man.
Vem betalade omkostnaderna?

Så många rapporter.
Så många frågor

Folkbildning måste utgå från tilltro både till medborgarnas intresse av och vilja att ta del och av deras förmåga att göra det. Och bara den på djupet engagerade och övertygade kan övertyga andra. Tänk på de stackars telefonförsäljarna som följer sina säljmanualer så förstår ni vad jag menar.

Bengt Göransson var 1982-1989 statsråd med ansvar för grundskola och kultur- och mediefrågor, 1989-91 utbildningsminister och 2010 innehavare av gästprofessuren till Torgny Segerstedts minne vid Göteborgs universitet.

Naturvetenskaplig bildning – vem behöver den?

Stefan Nilsson

Kan man leva utan att känna skillnad på en vitsippa och en liljekonvalj, en huggorm och en hasselsnok eller en champinjon och en vit flugsvamp? Utan att känna till en enda stjärnbild på himlavalvet eller ha en aning om hur en solförmörkelse kan uppstå? Möjligen bortsett från umgänge med fel sorts orm eller svamp kan man säkert det. På samma sätt finns möjlighet att överleva utan att kunna känna igen Mozarts klarinettkonsert och utan att kunna skilja ljudet från en klarinett från ljudet av ett dragspel. Men naturligtvis är en bred kunskap om olika företeelser en väg till ett gott liv.

Bildning kan ses som en väv av kunskaper som gör det möjligt att väva in nya kunskaper i ett meningsfullt sammanhang. Sven-Eric Liedman ger i *Nationalencyklopedin 2010*¹ en översikt över begreppet bildning och relaterade begrepp, och därtill en historisk bakgrund – från antiken och framåt. Definitioner av de olika begreppen skulle, med utgångspunkt från den liedmanska artikeln, kunna vara följande:

Bildning (från tyskans *Bildung*) kan ställas i motsatsförhållande till *utbildning* där syftet i stället är att ge en bestämd yrkeskompetens. *Bildning* däremot avser en omvandling av människan. Den mångsidiga bildningen kallas inte sällan för

allmänbildning och avser därmed den bildning som vuxna samhällsmedborgare bör besitta. Synonymt med detta talas stundom om

folkbildning, en bildning som kanske främst associeras med det ”folk”

som saknar ”högre” utbildning.

Förutom de olika varianterna av begreppet ”bildning” finns också den innehållsmässigt och språkligt orelaterade termen ”*inbillning*”, vilken kan tas som introduktion till det som i dag rubriceras under ”pseudovetenskap”, dvs uppfattningar som saknar all förankring i vetenskap men som ändå försöker ge intryck av en sorts (icke sällan bisarr) vetenskaplighet.

Bland de tidiga ideologerna kring bildningsbegreppet har Wilhelm von Humboldt en särskild status. Wilhelm var språkfilosof men också diplomat, politiker och därtill grundare av det nya Berlin-universitetet som idag kallas Humboldt-Universität zu Berlin. Han har särskilt poängterat den betydelse bildning har för människans (intellektuella) utveckling och vikten av studier av klassiska språk och matematik.

Det kanske bör poängteras att Wilhelm von Humboldts yngre bror, Alexander, är den av bröderna som sannolikt har det högsta anseendet i naturvetares ögon. Alexander von Humboldt blev forskningsresande och särdeles mångkunnig inom det naturvetenskapliga området: särskilt biologi, geovetenskaper och kosmologi. Även om storebror Wilhelm kanske var den mest betydelsefulle bildningsfilosofen av de två, står båda staty utanför Humboldt-Universität zu Berlin, och deras skapelse kom att bli förebild för många av de universitet som grundades därefter, världen över^{2,3}. Det Humboldtska bildningsidealet är fortfarande ett levande begrepp i universitetsvärlden.

C P Snow formulerade sig kring ”*De två kulturerna*” där han observerade en ökande polarisering: å ena sidan naturvetenskaperna (med sina försök till att uppfatta och förstå en verklighet), å den andra det som senare kom att kallas konstruktivistisk epistemologi (där ”kunskap” är en konstruktion och alltså inte handlar om verkligheten – extremt fritt översatt alltså ”påhittad kunskap”). Emellanåt jämför den senare kulturen med den inom ”humaniora”, vilket kan tyckas en smula orättfärdigt.

”Humaniora” är dessutom en långt ifrån homogen term, och bara inom en svensk universitetsfakultet för humaniora finns många nyanser, varav en del är närmare det naturvetenskapliga tänkandet (delar av språkvetenskaperna, historia och arkeologi som exempel) än andra som kanske har flera drag av konstruktivism. Vid sidan av ”humaniora” finns dessutom olika yttringar

av, låt oss kalla det ”kulturvetenskaper”. Det kan tänkas att avståndet till ren konstruktivism i några fall är kortare än för reella humaniora-ämnena...

Personer med naturvetenskaplig skolning utgör inte någon stor andel inom det politiska livet – även om man bör beakta yrkesmänniskor med en tillämpad naturvetenskaplig utbildning såsom läkare/tandläkare, ingenjörer och liknande. Från Sveriges riksdag presenteras sommaren 2010 Riksdagsförvaltningen med totalt 660 personer bl a sålunda: ”Bland tjänstemännen är det många jurister och samhällsvetare som arbetar som föredragande på utskottskanslierna eller som utredare på utredningstjänsten. Som föredragande föredrar du ärenden för riksdagsledamöterna och skriver underlag till beslut. Utredarna genomför utredningar på uppdrag av ledamöter, partier och utskott.”

Frågan kanske kan ställas: Hur är det med den naturvetenskapliga bildningen hos våra politiker? Den kanske inte behövs, eftersom energipolitik, miljöpolitik, klimatpolitik eller rovdjurshantering klaras lika bra av samhällsvetare och jurister bland riksdagsförvaltningens tjänstemän, och av naturvetenskapligt bildade politiker på nationell, regional eller kommunal nivå? Det kanske skall framhållas att brist på formell naturvetenskaplig utbildning inte utesluter förekomst av naturvetenskaplig bildning bland våra politiker och att även i de politiska ekosystemen är mångfald bättre än enfald.

Inom den mer sofistikerade journalistiken framhålls emellanåt att journalistens uppdrag är att ”kritiskt granska”, vilket naturligtvis är ytterst lovvärt. En fråga som då nästan formulerar sig själv är ”Hur skall den serösa journalistiken kunna fullgöra sin uppgift att ”kritiskt granska” företeelser inom naturvetenskaperna, ifall journalisterna saknar naturvetenskaplig bildning?” Att få sina vetenskapliga rön fackligt granskade av högst kompetenta kolleger i ett så kallat peer-review-förfarande är tufft nog för en forskare. Att få sin vetenskap ”kritiskt granskad” av journalister som saknar tillräckliga kunskaper – bildning – inom det aktuella ämnesområdet saknar i allmänhet all lockelse för forskaren.

I en av tre artiklar om bildning i Göteborgs-Posten sommaren 2010 observerar teknikhistorikern Nina Wormbs (Kungl Tekniska Högskolan) att teknik och naturvetenskap lämnas utanför bildningsdiskussionen. Hon av-

slutar med förslaget ”Låt oss i stället försöka vara renässansmänniskor och debattera och diskutera teknik och naturvetenskap som om det vore mänskliga aktiviteter bland andra.”⁴

Varför inte?

”Bildning är det som är kvar sedan vi glömt allt vad vi lärt.”
(Ellen Key)

Referenser

- ¹ Liedman, S-E 2010 Bildning, Nationalencyklopedin.
- ² Mark, E. 2009 Livslångt lärande ur bildningsperspektiv som strategi för högskolan. Grundtviginstitutet vid Göteborgs universitet rapport nr 7.
- ³ Sörlin, S 2010 Alexander von Humboldt, Nationalencyklopedin.
- ⁴ Wormbs, N 2010 Låt oss diskutera naturvetenskap.
Göteborgs-Posten 11 juli 2010.

Denna text är en delvis bearbetad version av inledningen till Grundtviginstitutets vid Göteborgs universitet rapport Naturvetenskaplig bildning (Grundtviginstitutets skriftserie nr 9, 2010). Redaktör Stefan Nilsson.

Stefan Nilsson är professor emeritus i zoofysiologi vid Göteborgs universitet.

Pris 40 kr

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Folkuniversitetet

Kursverksamheten vid Göteborgs universitet